

О. Г. Чекал, Л. П. Чілік
студ. III курсу, спеціальність «Право»,
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

Науковий керівник: д.ю.н., професор кафедри кримінального права, кримінального процесу та криміналістики О. А. Чуваков

КІБЕРГРУМІНГ ТА НЕОБХІДНІСТЬ ЙОГО ЛЕГАЛІЗАЦІЇ В ЗАКОНОДАВСТВІ УКРАЇНИ

На сьогоднішній день Інтернет не тільки розважальна, а й освітня частина життя кожної людини, проте у цьому просторі зустрічаються ризики про які навіть деякі дорослі не замислюються, не говорячи вже про дітей. Через це у жовтні 2007 року на острові Лансароте була прийнята і відкрита для підписання Конвенція Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства. Зазначена конвенція є першим інструментом, що встановлює різноманітні форми сексуальних зловживань по відношенню до дітей в якості кримінального правопорушення, у тому числі насильства, здійсненого дома чи в родині, з використанням сили, примусу чи погроз. Україна ж ратифікувала цю конвенцію лише 20 червня 2012 року, що передбачало криміналізацію таких дій як «кібергрумінг», хоча зроблено це не було. Термін «кібергрумінг» або «онлайн-грумінг» (cybergrooming / online grooming) охоплює як дії, що мають на меті отримання педофілом сексуального задоволення, так і дії, які спрямовані на залучення дитини в комерційну соціальну експлуатацію [1, с. 39].

За статистичними даними, оприлюдненими Уповноваженим Президента України з прав дитини Миколою Кулеба 12 лютого 2020 року на круглому столі стосовно «Змін до законодавства щодо захисту дітей від сексуального насильства в інтернеті», Україна входить до п'ятірки найбільших виробників дитячої порнографії в світі, а також — до десятки країн за рівнем поширення дитячої порнографії [2]. Незважаючи на декларування забезпечення прав та безпеки дітей в інформаційному середовищі в стратегічних

документах, їх реального втілення в правовому полі наразі не спостерігається.

Аналізуючи рівень небезпеки у суспільстві, метою роботи є аналіз проблеми та освітлення необхідності криміналізації діянь, пов'язаних з виробництвом та поширенням дитячої порнографії.

За положенням вищезазначеної конвенції — кожна Сторона повинна вжити необхідних законодавчих або інших заходів для забезпечення криміналізації умисної поведінки та противоправних діянь, закріплених у Главі VI «Матеріальне кримінальне право» [3, ст. 18-29]. Аналізуючи чинне кримінальне законодавство, в Україні не міститься положень, спрямованих на реалізацію Лансаротської Конвенції. Звісно, розслідування цих злочинів можна розглядати через інші статті Кримінального кодексу України, а саме: статті 153 159 щодо сексуального насильства, в частині стосовно дітей. А якщо говорити про правопорушення, скоєні онлайн, там можна хіба що застосувати норми статті 301 КК України щодо виготовлення, збуту та розповсюдження порнографії.

Також не існує дієвого та ефективного механізму блокування Інтернет сервісу провайдерами матеріалів, які зображують сексуальне насильство над дітьми.

Пропонуємо розглянути кібергрумінг як налагодження за допомогою соціальних мереж з дитиною довірливих стосунків, метою яких є сексуальна експлуатація, сексуальне насильство, отримання інтимних фото/відео з подальшим шантажуванням, схилення вступити в сексуальний зв'язок та інші дії, які порушують права, честь та гідність дитини. Злочин за своєю суттю має високий ступінь суспільної небезпеки, який виражається в об'єкті посягання — суспільних відносинах в сфері захисту статевої свободи та недоторканності дитини. Поряд з цим, можна відокремити додатковий об'єкт — здоров'я, честь і гідність особистості.

Об'єктивна сторона даного суспільно небезпечного діяння має характеризуватися активними діями, які виявляються в формі налагодження довірчого ставлення дитини з метою використання її у сексуальних відносинах або виготовлення продукції порнографічного характеру за допомогою інформаційно-комунікаційних

технологій. Інформаційно-комунікаційною базою в даному випадку виступає Інтернет простір, а саме використання соціальних мереж, форумів та чатів.

Суб'єктивна сторона даного діяння завжди проявляється в прямому умислі, оскільки особа усвідомлює суспільно небезпечний характер свого діяння, передбачає наслідки таких дій і спрямовано бажає їх настання.

Суб'єкт кібергрумінгу пропонується розглядати загальний, тобто фізичну, осудну особу з 16 років.

Склад за конструкцією такого діяння має бути формальним, оскільки надання умисної пропозиції, зробленої дорослою людиною, змушування до вчинення відповідних дій з отримання порнографічного матеріалу є достатніми підставами для виявлення кібергрумінгу.

Провівши дослідження по даній темі, вважаємо, що найголовнішою проблемою у сфері протидії злочинам проти статевої недоторканості неповнолітніх є недосконалість українського законодавства, яке обумовлене виникненням нових видів здійснення діянь позначеного виду.

Через вікові особливості неповнолітні позбавлені можливості самостійно оцінити інформацію, що отримують за допомогою інформаційно-телекомунікаційних мереж, чим ризикують опинитися в небезпечній середі. Результатом чого є негативні наслідки для життя, фізичного та психічного стану дітей. Національне законодавство повинно активно протидіяти цьому, першим кроком чого є криміналізація «кібергрумінгу», що вже зроблено у багатьох зарубіжних країнах (в США, Австрії, Німеччині, Турції, Іспанії, Португалії, Швеції, Естонії та в інших) [4, с.430-434]. Адже, все ж таки чітке усвідомлення потенційним злочинцем факту невідворотності та суворості покарання за порушення норм кримінального закону є стримуючим фактором запобігання вчиненню злочинів.

Звісно ж будуть певні труднощі, особливо через наявність високого рівня анонімності та відсутності контролю. Винуваті особи легко можуть змінювати, приховувати свою особистість,

використовуючи технологічні засоби. Додатково криміналізація ускладнюється моментом виявлення злочину — високий ступінь довіри з боку дітей значно ускладнюють процес криміналізації.

Дуже важливим є також вжиття державою різноманітних засобів для забезпечення обізнаності дітей про ризик сексуальної експлуатації та сексуального насильства, а також про засоби самозахисту відповідно до їхнього рівня розвитку. Так, наприклад, у Великобританії в школах є предмет «сексуальна освіта та відносини».

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Смирнов А. А. Виктимологическая профилактика преступлений против половой неприкосновенности несовершеннолетних, совершаемых с использованием сети Интернет. *Актуальные вопросы публичного права*. 2012. №11. С 27-46.

2. Готуються зміни до законодавства щодо захисту дітей від сексуального насильства в Інтернеті: Міністерство та Комітет цифрової трансформації України від 13.02.2020. URL: <https://thedigital.gov.ua/news/gotuyutsya-zmini-do-zakonodavstva-shchodo-zakhistu-ditey-vid-seksualnogo-nasilstva-v-interneti> (дата звернення: 06.03.2020).

3. Конвенція Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства: ратиф. Законом України № 4988-VI від 20.06.2012 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_927 (дата звернення: 06.03.2020).

4. Атабекова А. А. К вопросу об имплементации положений Лансаротской конвенции в российское и зарубежное законодательство. *Всероссийский криминологический журнал*. 2017. №2. С. 426-434.